

TAIPING

När Jesu yngre bror
skulle frälsa Kina

TORE PERSSON

*Bitterligen, bitterligen. Åren går långsamt.
Men när Taiping kommer,
Ska livet äntligen bli gott.
Jorden ska delas,
Och kontrakten strödda på marken.
Alla människor ska bli jämlika.
Det kommer inte att finnas några rika hem.*

(Ett folkligt poem från södra Kina i mitten av 1800-talet. Ur Kathryn Bernhardt: *Elite and Peasant during the Taiping Occupation of the Jiangnan, 1860-1864*, min övers.).

INNEHÅLL

1. Staden – de goda och de onda

Klibbigt ris i murbruket • Långhåriga och välklädda • Gudsdyrkare • Inspiration till Mao? • Konfuciansk armé • Manna från Himlen? • Den sista striden eller...? • NOTER

2. Drömmen – två bondsöner med ambitioner

Ett land i kris • Handelsmän, opiumsmugglare, missionärer... • Himmel- och jordsällskapet • Röda turbanerna • ”Feministiska” sekter och uppror • Hong Xiuquan • Hong Xiuquan studerar • Zeng Guofan • Mästaren Kong • Zeng Guofan studerar • Samma dröm

3. Idealisterna – Jesu yngre bror och Konfucius lärjunge

Att styra landet med visdom • Hong misslyckas • Åtta dagar lång examination • Utbildningsdrömmar • Hong misslyckas igen • Hongs visioner • Hong kommer till insikt • Står Kina inför en snar frälsning? • Hongs mission • Zeng som student • Kejsarens rådgivare • Den kejsarliga regeringen • Råden • Kinas tre olyckor • Konfuciansk förvaltning • Naturkatastrofer • Manchurerna och det himmelska mandatet • På kollisionskurs

4. Gudsdyrkarna – det utvalda folket

Fotbindningen • Hong och Feng reser ut i världen... • Gudsdyrkarna • Hong blir aldrig döpt • ”Jag härskaren” • Hong attackerar Konfucius • Gudomliga språkrör • Ett brödraskap

5. Upproret – man låter håret växa

[Uppror och naturkatastrofer](#) • [Demonerna](#) • [Hyllas av luftens fåglar](#) • [Gudsdyrkarna angrips](#) • [Fullkomliga fridens himmelska rike](#) • [Folket med revolutionär karaktär](#) • [En 19-åring ärver ett oroligt rike](#) • [Papperssoldater](#) • [Exodus](#)

6. Exodus – en ny tid med nya uppenbarelser

[Är gudsdyrkarna kristna?](#) • [Hong korrigerar Bibeln](#) • [Oräkneliga synder](#) • [En ny tid](#) • [Betydelsen av ett namn](#) • [Sjunde budet](#) • [En ny "klassiker"](#) • [Ett folk och en armé](#) • [Systrarna](#) • [Nära slutet](#) • [Wuchangs rikedomar](#) • [Målet?](#) • [Den himmelska huvudstaden](#) • [Mot demonernas håla](#) • [Kampanjen västerut](#) • [Paniken sprider sig](#) • [Hotet](#)

7. Demonerna – imperiet förlitar sig på frivilliga

[Magistraterna](#) • [Regleringar etc...](#) • [Bärarna av den kinesiska civilisationen](#) • [Zeng Guofan får ett uppdrag](#) • [Zeng skyndar långsamt](#) • [Värsta katastrofen](#) • [Kan arméer vara humana?](#) • [Zengs armé](#) • [Zengs byråkrati](#) • [Xiang-armén färdig för strid](#) • [Zeng studerar och förmanar](#) • [Zeng får tjänstledigt en gång till](#) • [Överbefälhavaren](#) • [Den långa kampen](#)

8. Gudsriket – det himmelska paradiset på jorden

[Man bygger palats...](#) • [... och planerar för en utopi](#) • [Åt var och en efter hans behov...](#) • [Städerna](#) • [Livet i Taiping](#) • [Byarna](#) • [Terror](#) • [Kvinnorna](#) • [Hong Xiuquan utmanas](#)

9. Uppgårelsen – och nystart för gudsriket

[Mordet på nummer 2 och hans anhängare](#) • [Shi Dakai](#) • [Efter maktkampen...](#) • [Nya kungar utnämns](#) • [Hong Rengan](#) • [Reformprogram](#) • [Fridfulla och](#)

[förnäma, uppriktiga och vidsynta](#) • [Återseendet](#) • [Och kriget fortsätter](#)

[10. Uppladdningen - den som håller ut till slutet...](#)

[Bakom kulisserna](#) • [Staden vid havet](#) • [Missionärerna och Taiping](#) • [Alltid segerrika armén](#) • [Demonerna belägrar Nanjing](#) • [Zeng Guofan blir nervös](#) • [Ödelagt land](#) • [Dadu-floden](#) • [Nanjing får ej överges](#) • [Tianguifu ärver riket](#)

[11. Harmagedon - Nanjing den 19 juli 1864...](#)

[Bekännelser](#) • [Jakten](#) • [Hong Xiuquan den andre](#) • [Ordningen återställs...](#) • [Nian och andra uppror](#) • [Kinas Harmagedon](#)

[12. Följderna - ett av de blodigaste krigen någonsin](#)

[Varför misslyckades Taiping-upproret?](#) • [Västmakternas roll?](#) • [Antalet döda](#) • [Folkomflyttningar](#) • [Förödelsen](#) • [Bristen på arbetskraft ledde till höjda löner](#) • [Änkorna?](#) • [Oro i andevärlden](#)

[13. Arvet - blev det 1900-talets revolutioner?](#)

[Barbarerna som blev kineser](#) • [Minimal styrande](#) • [Från välstånd till kris](#) • [Försörjningskris](#) • [Handel](#) • [Opium](#) • [Första opiumkriget](#) • [Andra opiumkriget](#) • [Amerikanska inbördeskriget och Japan](#) • [Politiska följder](#) • [Självstärkande rörelsen](#) • [Fler krig, uppror och förödmjukelser](#) • [Naturens lag](#) • [Slutet för kejsardömet](#) • [Folkrepubliken](#) • [Återupptäckt kristendom](#)

[Kronologi över Taiping](#)

[Referenser & källor](#)

[Register med ordförklaringar](#)

... och samla dem till striden, och deras antal är som havets sand. Och de drog upp till den höga slätten på jorden och omringade de heligas läger och den älskade staden. Och eld föll från himlen...

(Uppenbarelseboken 20:8-10 i Nya Testamentet)

1. Staden - de goda och de onda

Den 19 juli 1864 är den dag då avgörandet ska ske - det slutliga slaget mellan de goda och de onda. Platsen för detta Harmagedon är en kinesisk stad, det nya Jerusalem.

Stadens mur reser sig hög och bastant över marken. Från muren, där en del av stadens försvarare står, kan man skymta delar av den armé som sedan ett par år belägrar staden. Men fienden håller sig på säkert avstånd, i alla fall de soldater som är synliga. Under marken gräver en del av dem tunnlar, men från muren kan man inte se var det grävs. Kanske har några tunnlar redan nått fram in under stadsmuren? Kanske håller de just nu på att fyllas med sprängmedel?

Det är inte många kvar av den forna stadsbefolkningen, de flesta hus står tomma. De vanliga ljuden från en livlig stad, framför allt ljuden från försäljare av alla slags varor och tjänster, tystnade för flera år sedan. Nu är det extra tyst, på grund av svälten avstår man från allt som är ansträngande, till och med från att tala.

Man svälter för övrigt också i den belägrande armén och dess befälhavare inser att staden snabbt måste intas. Annars kan de sista resterna av soldaternas disciplin helt upplösas i den vattniga grynvälling de allt oftare fått nöja sig med.

Kungen är död, den förste kungen som skapade drömmen om ett himmelskt rike och ett nytt Jerusalem. Det finns en ny kung, men han är bara fjorton år gammal.

Staden är Nanjing (Nanking) och det som står på spel är ett kungarike, *Fullkomliga fridens himmelska rike* (Taiping Tianguo). Det är ett rike som tretton år tidigare utropades av Guds andre son och Jesu yngre bror. På den andra sidan, utanför stadsmuren, finns ett kejsardöme som bildades mer än två tusen år tidigare.

Klibbigt ris i murbruket

Nanjing är en storstad vid Långa floden (Changjiang) i Kina. Långa floden är den flod som i västvärlden är känd som Yangzi-jiang, Yangtze Kiang eller Yangtze-floden. Det är världens tredje längsta flod och med dess sju hundra bifloder och otaliga kanaler bildar den ett rikt förgrenat nätverk av vattenvägar. Staden Nanjing är minst 2500 år gammal. Liksom de flesta andra gamla kinesiska städer har den en stadsmur som skydd mot utländska trupper, upprorsstyrkor och rövarband. Den mur som omgärdar Nanjing byggdes under förste Ming-kejsarens tid, under senare delen av 1300-talet.

Det är den vid den här tiden längsta stadsmuren i världen, 33 676 meter lång och krönt med 13 616 bröstvärn. Den är 14-21 meter hög, vid basen nästan femton meter bred och högst upp nästan fem meter. Den är välbyggd och varje mursten är märkt med namnen på både stenens tillverkare och dess kontrollant. Det lär ha tagit 200 000 arbetare 21 år att bygga muren.

Muren är så bastant att inte ens kanoner rår på den. Enda sättet tycks vara att spränga den underifrån. Det är en

taktik som försvararna själva är mästare på; de har tillämpat den ett flertal gånger när de under de senaste tretton åren intagit mer än sex hundra städer.

Men det krävs stora mängder sprängmedel. Murstenarna i Nanjings stadsmur är sammanfogade med en extra stark blandning av kalk, vatten, olja och klibbigt ris.

Till skillnad från nästan alla andra stadsmurar i Kina följer Nanjings stadsmur terrängen istället för att vara byggd i en fyrkant. Sedan gammalt uppfattar kineserna himlen som rund och jorden som fyrkantig. Följaktligen är fyrkantiga städer de enda som anses harmonisera med kosmos.

Nanjings stadsmur är dock inte den längsta i Kinas historia. Den nästan kvadratiska muren runt Chang'an, Tang-dynastins huvudstad, var 36 kilometer lång fram till stadens förstörelse år 904. Den mur som år 893 byggdes runt Hangzhou i södra Kina var 35 kilometer lång. Hangzhou är den stad om vilken Marco Polo 1299 i sin fångenskap berättade för nedtecknaren Rustichello från Pisa att... *allt i den är så enormt (...) att det inte är lätt att ens beskriva det i text och att det förefaller otroligt för den som bara hör talas om det.*

Den över huvud taget längsta muren är förstås Långa muren (Changcheng) eller Kinesiska muren, som är en serie murar byggda och återuppbyggda under olika perioder (systemet av murar gör skäl för sitt namn; den mur som byggdes under Ming-dynastin, 1368-1644, är nästan lika lång som fågelvägen Stockholm-Beijing och den sammanlagda längden av alla murar är ännu mycket längre). Dessa murar konstruerades som skydd mot de nomadiserande folken i norr, mongoler och andra. Men vid den här tiden, på 1800-talet, sträcker sig Kina långt bortom Långa muren och landet styrs av en kejsar-dynasti - Qing - grundad av ett av dessa nordliga folk.

Långhåriga och välklädda

Omkring år 1860 skiljer sig Nanjing från nästan alla andra städer i Kina. Det som även tillfälliga besökare framför allt lägger märke till är de långhåriga männen, många vanliga kinesers extravaganta klädedräkter, kvinnliga soldater med stora fötter, avsaknaden av de i Kina så vanliga gudabilderna och tystnaden.

Överallt i Kina har männen vid denna tid främre delen av hjässan rakad medan håret baktill är samlat i en så kallad hårpiska - helt enligt den lag som förbjuder allt annat hårmode och som straffar överträdelse med döden. Men inte i Nanjing...

En annan iakttagelse är männens och kvinnornas färggranna och dyrbara kläder, i slående kontrast till de blå och grå kläder som bärs av vanligt folk i övriga Kina. Engelsmannen Thomas W. Blakiston noterade följande efter ett besök 1861: *Dessa färger, och vävnaderna av glänsande siden och satin, vittnade om plundring och stöld...*

I Nanjing kan man också se truppenheter med enbart kvinnliga soldater. Utanför staden, i den belägrande armén, syns däremot inga kvinnor - i alla fall inga stridande kvinnor. De soldaternas kvinnor befinner sig i sina hembyar, i praktiken ofta begränsade till sina hus och de närmaste omgivningarna. Deras små liljefötter gör varje längre promenad till en plåga. I Nanjing är det förbjudet att ha bundna fötter; de kvinnor som vägrar att avlägsna bindorna riskerar att få fötterna avhuggna.

I Kina är det vanligt med gudabilder av olika slag, inte bara i daoist- och buddhisttempel utan också på ytterdörrar, i hemmen etc. Men inte i Nanjing... För övrigt tycks det över huvud taget inte finnas några daoist- eller buddhisttempel i staden.

Det är också en tyst stad, i alla fall hör man inte det vanliga larmet och ropen från affärer och gatuförsäljare. Nanjing betraktas som en helig stad som inte bör störas av skrån från handelsfolk.

På en av Nanjings portar kunde den nämnde Thomas W. Blakiston vid sitt besök 1861 läsa följande proklamation: *Den himmelske fadern, Kristus, jag själv och min son är för evigt härskare. Det himmelska kungadömet är grundat överallt och strålglansen från fadern, brodern, jag själv och den unge härskaren sprids över jorden i oräkneliga, oräkneliga höstar. Låt oss betänka oss innan vi försöker beskriva den himmelska strålglansen, för annars skulle beskrivningen kunna förblinda mänskligheten.*

Gudsdyrkare

Namnet Nanjing betyder *Södra huvudstaden*. Staden var Kinas huvudstad under bland annat den förste Ming-kejsarens tid och hans grav ligger strax utanför staden. Efter hans död blev Beijing (Peking) huvudstad och i dess närhet ligger övriga Ming-kejsares gravar.

År 1864 är Nanjing återigen huvudstad, men nu för Fullkomliga fridens himmelska rike och inom detta kungarike kallas staden Tianjing (Himmelska huvudstaden). Fullkomliga fridens himmelska rike grundades av en före detta fattig men begåvad bondson från södra Kina. Han tog sig titeln *himmelsk kung* och har utsett ett par tusen biträdande kungar.

Fyra misslyckade examensförsök, egna drömvisioner och några kristna skrifter på kinesiska övertygade bondsonen om att han är Guds andre son. Gud är Yehova, Gamla Testamentets gud, och Guds förste son är Jesus. Denna uppenbarelse fick han 21 år tidigare, 1843. När han senare fick möjlighet att läsa hela Bibeln på kinesiska blev han bland annat starkt påverkad av en annan uppenbarelse, Johannes apokalyptiska undergångsvision i den sista boken i Nya Testamentet. Där står det bland annat att *...jag såg den heliga staden, det nya Jerusalem, komma ner ur himlen, från Gud, redo som en brud som är smyckad för sin man* (Uppenbarelseboken 21:2).

Den fattige bondsonens följeslagare - de kallar sig gudskyndare - ser honom som utsänd av Himlen för att frälsa dem från fattigdom, förnedring och demoner. Som en kines skrev efter att ha hört honom tala,...*då föll vi helhjärtat för honom och vi trodde att våra böner hade blivit hörda och att han hade sänts av Himlen för att komma med bättre tider.* Det är den tron och den förhoppningen som tretton år tidigare fick gudskyndarna att lämna sina hem i sydvästra Kina för att bege sig iväg på en exodus, en lång marsch på drygt ett och ett halvt år mot det utlovade landet och mot Nanjing - det nya Jerusalem.

Flera av de västerländska missionärer som verkar i Kina drabbades av vilda förhoppningar och fantasier när de först fick höra talas om Gudskyndarnas sällskap, som knappt tjugo år tidigare grundades av en av bondsonens kusiner. Kanske skulle det trots allt bli möjligt att inom överskådlig tid kunna räkna in flertalet av Kinas över fyra hundra miljoner invånare bland de kristnas skara? Så drömde inte så få missionärer, framför allt protestantiska missionärer. De katolska, med längre erfarenhet av Kina, var mer skeptiska.

En annan av bondsonens kusiner döptes av den svenske missionären Theodore Hamberg 1853. För Hamberg berättade han att hans kusin, bondsonen, av Gud fått veta att han inte kommer att misslyckas i sin heliga mission, med sitt korståg. Den kusinen skulle senare, 1859, bli premiärminister i Fullkomliga fridens himmelska rike. I den rollen utarbetade han bland annat ett reformprogram som omfattade inrättandet av moderna tidningar, livförsäkringar, en human behandling av brottslingar etc.

Omdömena om bondsonens kristna lära skiftar. Robert James Forrest, en samtida brittisk tolk, skriver exempelvis om ... *the grotesque monstrosity of his belief* (...hans läras groteska monstruositet), medan bondsonen för sinologen C. P. Fitzgerald är... *the most outstanding Christian prophet known to history* (...den mest framstående kristna profeten i världshistorien).

Inspiration till Mao?

Fullkomliga fridens himmelska rike är en teokrati där den härskande kungen betraktas som direkt tillsatt av Gud. Ja, egentligen är han tillsatt för att styra över hela världen, över de tiotusen rikena, det vill säga över *Allt under himlen*. År 1864 styr han i praktiken över en mindre del av södra Kina.

Befolkningen i kungariket samlas till dagliga böner och avkrävs sexuell avhållsamhet. Prostitution straffas med att inte bara den prostituerade avrättas utan även hennes familj; den betraktas som medansvarig för hennes syndfulla leverne. Det är också ett rike där opium och andra droger är förbjudna – under en tid då Storbritannien tvingat resten av Kina, kejsardömet, att tillåta import av opium som betalning för det te som engelsmännen blivit beroende av. De kinesiska myndigheterna har visserligen försökt stoppa denna opiumhandel, men brittiska flottans moderna kanoner är effektiva övertalningsmedel.

Inom Fullkomliga fridens himmelska rike ska egendomslöshet råda, liksom jämlikhet mellan könen. Att arbeta är en social skyldighet och lättja betraktas som synd. Man arbetar för det gemensamma, det vill säga för kungariket, och det är förbjudet att samla förmögenheter. All jord ska delas lika mellan alla vuxna, även kvinnorna, efter en modell från riket Norra Wei under 300- till 500-talen. Kanske har man också inspirerats av Apostlagärningarnas...åt *var och en efter hans behov* (4:35)? En av de biträdande kungarna, östra kungen, skrev till exempel: *Nu, solande oss i Himlens djupa nåd, är vi alla en familj. Varför skulle det vara skillnad mellan du och jag, eller mellan andra och vi själva, när vi alla är bröder och systrar av samma härkomst, födda av en andlig fader?*

När programmet blev känt inspirerade det inte bara många kineser utan även Karl Marx som kallade rörelsen en *formidabel revolution*. Tidningen The Times i London gick

ännu längre och kallade det *den hittills största revolutionen i världen* (Tan Chung).

Senare kom rörelsen även att inspirera den som skulle bli Kinas förste president efter kejsardömets fall, han som i Europa och Amerika blev känd som Sun Yat-sen och i Kina som Sun Zhongshan.

Ännu senare kom Gudsdyrkarnas sällskap och Fullkomliga fridens himmelska rike att inspirera en ung bondson vid namn Mao Zedong från provinsen Hunan. Denne skulle bli ledare för 1900-talets största revolutionära rörelse. Hans program för Kina kom att uppvisa flera likheter med det som bondsonen från södra Kina utarbetade hundra år tidigare.

Korrigerad Bibel

Fullkomliga fridens himmelska rike ska styras i enlighet med tio Guds bud och en bibel som korrigerats för diverse felaktigheter av Guds andre son. Till exempel har alla hänvisningar i Nya Testamentet till *Guds enfödde son* ändrats till *Guds förste son*.

Den himmelske kungen predikar att det sjätte budet, du skall icke döda, är ovillkorligt; inga människor får dödas. Däremot är det en plikt att döda de onda, demonerna. De som belägrar staden betraktas som demoner. Belägrarna betraktar i sin tur de innanför stadsmuren som...den *värsta katastrofen sedan universums skapelse...* Det är så som *demonernas* överbefälhavare kallar gudsdyrkarna.

Sedan Fullkomliga fridens himmelska rike utropades tretton år tidigare har striderna mellan detta rike och det kejserliga Kina kostat fler liv än kanske något annat krig före första världskriget. Hundratusentals eller ännu fler av offren, framför allt kvinnor, har dessutom valt att dö för egen hand istället för att utlämna sig till fienden.

Konfuciansk armé

Demonernas överbefälhavare är konfucian, som alla kejserliga ämbetsmän. Han är till och med ättling efter en

av Konfucius lärjungar som levde sjuttio generationer tidigare. Konfucianismen har i Kina haft ställning som statsfilosofi under två tusen år, speciellt inom den bildade eliten. Denna elit utgörs av de män som klarat av de krävande och åtta dagar långa examinationer som den himmelske kungen misslyckades med - examinationer som under tusen år pågått nästan utan avbrott.

En av de största anläggningarna för examinationer ligger för övrigt i Nanjing. Den anlades 1168 och byggdes ut efterhand. I mitten av 1800-talet kan över 17 000 kandidater samtidigt examineras i detta komplex.

Tack vare de examinationer som överbefälhavaren klarat av har han gjort en strålande karriär från bondson i södra Kina till en av kejsarens mest betrodda rådgivare. Han har dessutom gjort sig känd som en uppriktig rådgivare, vilket inte alltid tilltalar kejsaren. Men han förklarar sin inställning med att han vill bevisa sin lojalitet mot kejsaren genom att ärligt säga vad han tänker - helt i Konfucius anda.

Överbefälhavaren är en civil ämbetsman. I enlighet med kinesisk tradition läggs det högsta ansvaret för krigföringar på en civil ämbetsman istället för på en general. Av kejsaren fick han uppdraget att leda kampanjen mot gudsdyrkarna medan han åtnjöt den sedvanliga 27 månader långa tjänstledigheten för att sörja att hans moder gått bort.

I det konfucianska Kina är militärer ingen respekterad grupp, därför att de anses vara brutala och obildade. Som ett talesätt lyder: *Man använder inte bra stål för att tillverka spikar; man låter inte bra män bli soldater.* Handelsmän åtnjuter för övrigt inte heller något nämnvärt anseende, de anses per definition vara giriga. Bönder står däremot högre på den sociala rankningskalan, oavsett hur fattiga de är. Hantverkare befinner sig strax under bönderna men över köpmännen.

Präster står lågt, till och med lägre än handelsmännen. Högst står de skriftlärda, med de som klarat av alla examensnivåer allra högst. Mest beundrade är de som

klarat av examena, men trots det väljer att leva sina liv i all enkelhet utan att sträva efter ära och rikedom.

Under denna tid, mitten av 1800-talet, har kejsardömets professionella armé visat sig vara allt annat än kompetent i det militära hantverket. På grund av en mer än hundra år lång fredsperiod saknar armén helt enkelt erfarenhet av storskalig krigföring. Den armé som nu står utanför Nanjings stadsmur består emellertid av frivilliga, de flesta bondsöner. Det är en armé vars sammanhållning i alla led, uppifrån och ner, bygger på personliga relationer – en konfuciansk armé. Varje officer och underofficer har själv rekryterat och valt sina direkt underlydande, utgående från vars och ens kompetens och personliga karaktär.

Manna från Himlen?

Det är högsommar i Nanjing. Men Nanjing-borna har denna dag annat att bekymra sig över än värmen. Sommaren 1864 är staden sedan två år belägrad av den frivilliga kejsarliga armén och är sedan några månader avskuren från kontakter med omgivningen och med det himmelska rikets övriga arméer. Befolkningen får leva på det den kan odla innanför den höga stadsmuren, som inte bara rymmer stadsbebyggelse utan även trädgårdar och åkrar, till och med några små sjöar och lite skog.

Men människor svälter. Man äter allt som går att äta – och en del man inte borde äta. Nanjings härskare, den himmelske kungen, har lovat folket att Gud ska skydda dem genom att låta det regna *manna*, så som han räddade det israeliska folket från att svälta ihjäl under vandringen i öknen efter flykten från Egypten: *Israeliterna åt manna i fyrtio år tills de kom till bebott land; de åt manna tills de nådde gränsen till Kanaan* (Andra Moseboken 16:35). Den himmelske kungen har samlat in ogräs på marken och sagt till folket att det är manna. Det är Guds gåva till sitt folk, sitt utvalda folk.

Hur många som verkligen äter denna manna vet man inte, men kungen själv blir sjuk. Den 30 maj tillkännages att den himmelske kungen har besökt himlen för att be sin Himmelske Fader och sin Himmelske Äldre Broder att skicka en gudomlig armé för att försvara Nanjing. Någon sådan armé uppenbarar sig aldrig och några dagar senare meddelas från palatset att kungen avlidit den 1 juni 1864. Han blev femtio år och fem månader.

Ingen vet om kungen dog av sviterna efter att ha ätit sin manna eller om han tog sitt eget liv. I alla fall efterträds han av sin äldste son, fjorton år gammal.

Den sista striden eller...?

Natten till den 19 juli gör Nanjings försvarare ett försök att förstöra de tunnlar man vet att fienden har grävt in under stadsmuren. Ett tusental soldater i den belägrade staden klär sig i fiendens uniformer och smyger ut, men motståndaren låter sig inte luras.

Klockan ett den 19 juli 1864 öppnar sig marken under Taiping-porten, där fienden fyllt en av tunnlarne med sprängmedel - tjugo ton sägs det. Dånet från explosionen har knappt hunnit klinga av innan tusentals soldater ur den belägrande armén fyller öppningen. Många fler följer efter och sprider sig i olika riktningar när de väl kommit innanför muren.

Vid kvällstid har alla portar in till staden fallit i händerna på de anfallande styrkorna. Under tiden har den kejserliga flottan på Långa floden intagit de sista befästningarna längs flodbanken. Försvararna kan inte längre komma undan. De som inte faller i striden avrättas när de infångas. Nanjing, den södra huvudstaden i det kinesiska riket, är återigen i händerna på de kejserliga trupperna efter att under elva år ha varit himmelsk huvudstad.

De flesta av försvararna vägrar att ge upp utan kämpar in i det sista. Tiotusentals väljer att dö framför att bli tillfångatagna. När den kejserliga arméns överbefälhavare

anländer till staden några dagar senare rapporterar han till kejsaren:

Inte en enda av de 100 000 rebellerna i Nanjing gav sig då staden togs, utan samlades i många fall och brände sig själva och omkom utan ånger. En sådan enastående grupp rebeller har knappast varit känd från forntid till nutid. (Hans Hägerdal)

Vad som inte nämns i rapporten – men som alla kände till, även rebellerna – är kejsarens order om att alla ursprungliga upprorsmän ska avrättas, oavsett om de frivilligt ger sig eller ej. När alla flyktvägar är avskurna återstår således inget annat för dessa långhåriga rebeller än att välja sättet att dö på.

Däremot har de kejsarliga styrkorna ännu inte lyckats fånga den himmelske kungen. Efter kungens död den 1 juni blev hans äldste son ny himmelsk kung för Fullkomliga fridens himmelska rike. I stridens hetta lyckas den unge härskaren fly och undkomma de anfallande trupperna. Han är fjorton år gammal och har sedan han var elva år fyra unga hustrur, som är kvar i palatset i Nanjing. Bakom sig lämnar han också palatsets alla kvinnliga tjänare som varit strängt förbjudna att varken gråta, höja sina röster eller vara avundsjuka.

Tillsammans med den unge kungen lyckas också kungadömetts nu främste general fly från Nanjing. Han är son till en fattig lantarbetare i sydvästra Kina. Som ung anslöt han sig till rebellerna och tack vare sin dristighet och sin militära begåvning avancerade han till general och blev utnämnd till *lojal kung*.

Och utanför Nanjing, men längre bort, finns andra arméer med minst 200 000 man som är trogna den himmelske kungen...

NOTER

Kinesiska namn på personer, städer etc återges i den här boken med *pinyin*, det idag vanliga systemet för att transkribera, överföra, kinesiska tecken till skrift med vårt alfabet. Det finns även äldre transkriberingssystem (främst Wade-Giles) och för mer allmänt kända personer och platser anges inom parentes vid första förekomsten även hur namnet tidigare brukade skrivas. Se vidare *Register med ordförklaringar*.

Källor som anges med enbart författarnamn återfinns i bilagan *Referenser och källor*. Notera att för författarnamn använder jag samma stavning som i respektive bok, vilket för lite äldre litteratur innebär att kinesiska författarnamn återges med andra transkriberingssystem än pinyin.

Översättningar av citat från engelska till svenska är gjorda av mig om inte annat anges.

子不學 *Om ett barn inte studerar,*
非所宜 *det är inte som det borde vara.*
幼不學 *Om han inte studerar som ung,*
老何為 *hur kommer han att bli som vuxen?*

(Ur *San Zi Jing*, Tre Teckens Klassiker, en första läsebok för barn i form av en sammanfattning av det konfucianska tänkandet. Boken skrevs på 1200-talet och användes fram till slutet av 1800-talet. Texten är uppställd i rader om tre tecken för att lätt kunna memoreras.)

2. Drömmen - två bondsöner med ambitioner

Under 1700-talet blev Kina omtalat i Europa som en mönsterstat, präglad av fred, effektiv och upplyst administration, förfinad kultur etc. Det intensiva kinesiska jordbruket väckte också förvåning och beundran i ett Europa där jordbrukets avkastning var betydligt mindre och där jorden dessutom regelbundet måste ligga i träda för att återhämta sig. I Kina odlades jorden sedan ett par årtusenden, år efter år, utan uppehåll - vilket var både en förklaring till och en förutsättning för den stora befolkningen. Orsaken till detta kinesiska under var framför allt den intensiva gödningen med allt som kunde berika myllan. Som en fransk besökande, agronomen Pierre Poivre, på 1720-talet noterade gödnlades kinesernas åkrar med allt det vi i Europa slänger i våra vattendrag.

En del av de rykten som spreds om Kina var överdrivna och tjänade som ammunition för kritikerna av Europas absoluta monarker. Men ändå var Kina under 1700-talet det

kanske mest välmående landet i världen, med den genomsnittligt högsta levnadsstandarden, relativt låga skatter, en för tiden hög social trygghet, med karriärmöjligheter för nästan alla män, ett i stort fredligt århundrade etc. Följden av detta välstånd blev en befolkningsökning som förmodligen var snabbare än någonsin tidigare.

Det var också ett kejsardöme där administrationen av imperiet sköttes av ämbetsmän som utmärkt sig genom mångåriga studier och genom att klara av krävande examinationer, vardera omfattande åtta dagar.

Kina var också större än någonsin förr eller senare. Förutom de områden som idag utgör Folkrepubliken Kina ingick även Mongoliska Folkrepubliken, Taiwan och delar av sydöstra Sibirien i 1800-talets Kina. Kina hade också en större folkmängd än någonsin tidigare.

Folkökningen fortsatte under första hälften av 1800-talet. Handeln ökade och de första kinesiska bankerna etablerades. Efterfrågan på porslin, te och siden i Europa bidrog också till den ökande handeln och kommersialiseringen av den inhemska ekonomin.

Ett land i kris

Men på 1800-talet är Kina ett land i djup kris. Produktionen av livsmedel förmår sedan flera decennier inte att öka i samma takt som den snabbt växande befolkningen - som å andra sidan är ett resultat av tidigare framgångar men som således också skapar nya problem. Underhållet av infrastrukturen är eftersatt. Valutasystemet är i gungning, vilket framför allt drabbar småodlare. Inkomstskillnaderna ökar och många skuldyngda bönder tvingas sälja sin mark till jordägare som kan bygga upp förmögenheter i lantegendomar. Konkurrensen om det begränsade antalet kejserliga ämbeten blir allt hårdare.

Krisen leder bland annat till att antalet banditer till lands och sjöss ökar - och till ett antal uppror.

Dessutom är Kina under attack från aggressiva västmakter, framför allt Storbritannien, som vill tvinga riket att öppnas upp för fri handel och import av opium. Det är nationer som är kolonialistiska, kapitalistiska och expansiva; i Kina möter de ett rike vars grundläggande värderingar bygger på stabilitet, långvariga relationer och harmoni. Samtidigt är den kinesiska armén relativt liten, omodernt utrustad samt försvagad på grund av korrupktion och brist på krigserfarenhet efter många års fred.

I Kina är man van vid att attackeras av militärt överlägsna nomadiska folk från norr, vilka ett par gånger till och med lyckats erövra hela landet. Dessa erövrare var visserligen militärt överlägsna - men de beundrade Kinas konst, ekonomi, statsskick, administration etc och de blev snart uppslukade av den kinesiska kulturen. Den styrande kejsardynastin på 1800-talet - Qing - är till exempel manchurer, som ursprungligen kom från områdena nordost om kinesiska muren och som erövrade Kina 1644. Liksom tidigare erövrare sinofierades manchurerna och blev nästan mer kinesiska än kineserna själva.

Västerlänningarna kommer däremot inte till Kina för att bli kineser...

Handelsmän, opiumsmugglare, missionärer...

De kriser som drabbar Kina under 1840-talet blir särskilt allvarliga i södra Kina. Här finns många etniska minoriteter och subetniska grupper, som ofta befunnit sig i samhällets utkanter, både geografiskt och socialt. En av dessa subetniska grupper är hakka-folket. Det är ett folk som egentligen är hankineser, det vill säga majoritetsfolket, och som ursprungligen kommit från norra delen av Kina, från områden kring Gula floden och som etappvis har migrerat söderut.

Det är långt till kejsaren i Beijing, men nära till Guangzhou (Kanton), den första stad som öppnades för handel med Storbritannien och andra västländer. Det är här som kineser

först i någon större utsträckning möter européer – i form av handelsmän, sjömän, opiumsmugglare och soldater men också i form av missionärer. Det är i Guangzhou som det så kallade opiumkriget startar, 1839, och det är också där som andra opiumkriget, eller Arrowkriget, bryter ut 1856.

Det är förbjudet att importera opium till Kina, men det hindrar inte brittiska handelsmän från att smugla opium från Indien och göra stora förtjänster. Även Storbritannien tjänar på opiumsmugglingen. På sjuttonhundratalet började engelsmännen – och även till exempel Sverige – importera stora mängder te, porslin och siden från Kina. Men européerna hade själv inget att erbjuda som lockade kineserna – utom silver, som används som betalningsmedel i Kina.

Storbritannien, liksom övriga västmakter, fick således en negativ handelsbalans med Kina. Tills man fann att opium, tillverkad billigt i Indien, hade en marknad i Kina – och att denna marknad dessutom blir större och större i takt med att missbruket sprider sig. Opium är visserligen sedan länge välkänt i Kina, men har bara odlats och använts för medicinskt syfte. All annan användning är förbjuden, liksom import av opium.

När Kina försöker stoppa smugglingen av opium attackeras landet av den brittiska flottan. De brittiska styrkorna visar sig vara betydligt effektivare än den kinesiska armén. Det avtal som Kina tvingas underteckna 1842 öppnar fler städer i landet för handel med västlänarna.

Som följd av opiumkriget 1839–42 ersätter Shanghai Guangzhou som Kinas viktigaste hamn. Flera hundra tusen bärare, roddare med flera förlorar sina gamla jobb, många av dem hakka-folk. De har bland annat fraktat siden till Guangzhou via några pass i Nan Ling-bergen.

Guangzhou är huvudstad i provinsen Guangdong, som är knappt hälften så stor som Sverige. Generellt är situationen inte lika illa i Guangdong som i dess västra grannprovins

Guangxi, som ganska sent - under Yuan-dynastin (1279-1368) - blev en del av Kina. Här leder de ekonomiska problemen och befolkningstrycket till att stora delar av befolkningen, också många hakka, tvingas bli arrendatorer eller lantarbetare och beroende av jordägare. Den provinsen drabbades dessutom extra svårt av ett inbördeskrig 1673-81, *Tre vasallernas uppror*.

På grund av att brittiska flottan är effektivare än den kinesiska i att jaga pirater i Sydkinesiska sjön tar många av dem sin tillflykt till floderna i Guangxi, där de fortsätter sin gamla verksamhet. Korruptionen bland lokala ämbetsmän blir dessutom allt värre och befolkningen är i stort hänvisad till att skydda sig själv mot pirater och andra rövare.

De försämrade ekonomiska villkoren kommer också att skärpa motsättningarna mellan olika folkgrupper, såsom mellan olika minoritetsfolk och han-kineser. I provinsen Guangxi råder exempelvis en gammal rivalitet mellan hakkafolket och majoriteten som ibland urartar i våldsamma strider.

Det finns flera andra minoriteter i Guangxi - Miao, Yao med flera - liksom vissa yrkesgrupper som organiserar sig i försvar av sina intressen och med sina egna normer. Det är exempelvis båtfolk, som svarar för transporter längs vattenfarleder, och kolare, som tillverkar träkol i skogarna på bergen.

Himmel- och jordsällskapet

Det finns sedan länge också så kallade hemliga sällskap. En del är religiösa sekter - daoistiska, buddhistiska eller blandreligiösa - och inte alls särskilt hemliga. Andra, hemliga brödraskap, är desto hemligare och har inte så få likheter med senare tiders europeiska maffiaorganisationer.

Ett av dessa hemliga brödraskap är det som kallas *Triaderna* eller *Himmel- och jordsällskapet* (tiandihui). *Triad* syftar på uppfattningen om världen som bestående av tre krafter: himlen, jorden och människan.

Himmel- och jordsällskapet bildades förmodligen på 1760-talet i sydöstra Kina som en slags protesterörelse mot den manchuriska Qing-dynastin och för att återställa den gamla kinesiska Ming-dynastin (1368–1644). Under 1800-talet är sällskapet framför allt starkt i provinserna Guangdong och Guangxi i sydväst, men lokala grupper finns över hela södra Kina.

Himmel- och jordsällskapet är en löst sammanhållen konfederation, bestående av lokala och regionala grupper. Det fungerar som en kinesisk folkrörelse som ger trygghet till medlemmar när staten är alltför korrupt eller svag. Flertalet kineser har normalt ett rimligt skydd mot olyckor etc tack vare sina klaner eller yrkesorganisationer. De hemliga brödraskapen ger motsvarande stöd för de längst ned i samhällshierarkin, de som kanske är utstötta ur sina familjer eller på kant med lagen. Många är förmodligen fattiga män som inte lyckats finna någon äktenskapspartner i ett samhälle som favoriserar söner och där det följaktligen finns ett underskott av kvinnor.

De som är med i sällskapet kan räkna med dels skydd mot rövare och andra övergrepp, dels bidrag för att bekosta bröllop, begravningar o.dyl. Framför allt begravningar kan bli kostbara tillställningar för att förhindra att avlidna blir så kallade hungriga spöken. Under de oroliga tiderna på 1800-talet blir rörelsen populär och den ligger, enligt Jonathan D. Spence, bakom mer än femtio lokala uppror och attacker i södra Kina under första hälften av seklet (God's Chinese Son).

Sällskapet fungerar som klansällskap, vilket bland annat markeras genom att alla medlemmar får ett extra hemligt klannamn, *Hong* (flod), som användes som ett pseudonym för rörelsens grundare i mitten av 1700-talet. Man använder sig av hemliga tecken, för att medlemmarna ska kunna ge sig tillkänna för varandra, exempelvis tecknet för *hong*. Sällskapet kallas också Hong-ligan...

Himmel- och jordsällskapet saknar en central ledning, vilket å ena sidan gör det svårt för de lokala och regionala grupperna att samarbeta men å andra sidan också gör det svårt för myndigheterna att bekämpa sällskapet. För dessa grupper revolterar som nämnts ofta, men det får sällan annat än lokala konsekvenser. När de inte gör uppror ägnar de sig åt diverse kriminella aktiviteter.

Som Susan Mann Jones och Philip A. Kuhn skriver: *I en miljö av överbefolkning och våldsamt ekonomisk konkurrens erbjöds bönder på gränsen till total fattigdom en möjlighet att överleva genom medlemskap i ett lokalt Triad-sällskap* (Cambridge History of China, Volume 10).

Röda turbanerna

I mitten av 1850-talet, under 1854–56, drabbas södra Kina, framför allt provinsen Guangdong, av en serie uppror av Himmel- och jordsällskapet. Efter deras röda huvudbonader kallas de *Röda turbanerna*. Deras mål sägs vara att störta Qingdynastin och återupprätta Ming-dynastin. Men enligt Jaeyoon Kim är det rörelsens krav på att avskaffa alla extra skatter som är det som får dem att vinna visst stöd i byarna.

De extra skatter man vill slippa är en följd av Qingdynastins ständiga finansiella problem. De ordinarie skatteintäkterna är - möjligen - tillräckliga för att täcka statens behov under lugna och harmoniska tider utan större katastrofer. Men under 1800-talet råder inga lugna tider och landet befinner sig i kris. Dessutom drabbas befolkningen av ett antal översvämningar och torkperioder vilka driver många att i desperation ansluta sig till rebell- eller banditrörelser.

Så som varit alltför vanligt urartar också Röda turbanerna till att bli en plåga för befolkningen istället för deras sista hopp. Byarna tvingas förse rebellerna med både föda och nya rekryter, frivilligt eller ej. Egentligen är det logiskt; även rebellrörelser som bildas för att bekämpa orättvisor måste överleva. Om upproren inte snabbt leder till seger måste de

skaffa mat, kläder, nya rekryter, skydd etc där det går att få, det vill säga från den omgivning där de verkar.

På grund av dynastins svaghet klarar den reguljära armén inte av att bekämpa några uppror, varken några mindre och lokala uppror som Röda turbanerna eller de större som samtidigt plågar stora delar av övriga landet. Istället blir det frivilliga miliser, organiserade av den lokala eliten, som slutligen besegrar rebellerna.

"Feministiska" sekter och uppror

Som nämnts är en del av de organisationer som i väst kallas hemliga sällskap egentligen religiösa sekter. De har ofta existerat i flera hundra år, som *Gula himlens sekt*, vilken bildades på 1500-talet och kom att överleva in på 1940-talet. Dessa grupper startade vanligen som buddhistiska sekter, som exempelvis *Vita lotusen*, som uppstod på 1100-talet, och utvecklades till att bli blandreligiösa, påverkade av både daoismen och gammal folklig tro. Vita lotusens sekt kom att få en påtaglig feministisk prägel med en moderlig gudinna, *Eviga modern*, som främsta gudom. Den Eviga modern betraktades som den ursprungliga anmodern till hela mänskligheten.

Kvinnor verkar inte diskrimineras i dessa sekter. Det är vanligt med kvinnliga sektledare. *Drakportens sekt* i början av 1800-talet sägs exempelvis ha bildats av en anmodern tolv generationer tidigare (Overmyer: Alternatives).

Bara ett mindre antal av kineserna har någonsin varit med i sådana religiösa sekter. Men sekterna tycks vara tillräckligt väl spridda och kända för att intresserade inte ska ha några svårigheter att söka upp dem. En del bygger till och med tempel och härbärgen för sina medlemmar. Det som framför allt lockar intresserade att bli medlemmar är de helande krafter som sektledarna ofta påstår sig ha. En del sekter praktiserar fysisk träning, exempelvis boxning, och några hävdar att träningen gör medlemmarna osårbara.

Det finns inget centralt ledarskap, inte ens för de grupper som tillhör samma rörelse, och varje sektledare utformar den egna läran enligt hans eller hennes idéer. De olika sekterna konkurrerar med varandra om själarna och samarbetar bara i undantagsfall. Därför utgör de vanligen inget hot mot den regerande dynastin eller samhällsordningen, trots att de bryter mot de konfucianska idealen. Sekterna är som regel också fredliga, men inte alltid...

Inte så få av de uppror som under historiens gång drabbat Kina har varit religiöst färgade. När 1800-talet inleddes pågick *Vita lotusens uppror* (1796-1804) och seklet skulle komma att avslutas med ett uppror på initiativ av *Den förenade rättfärdighetens knytnävar* (i väst känt som Boxarupproret), då rebellerna trodde att de genom fysisk träning och böner skulle bli osårbara mot svärdshugg och kulor. Däremellan utbryter ett antal lokala eller regionala uppror, några av dem muslimska. Det allvarligaste blir *Taijing-upproret* 1850-66.

Religionen kan inte i sig ses som orsak till dessa uppror. Det som ligger bakom är istället ekonomiska och sociala kriser som drabbar stora delar av folket och som den regerande dynastin visar sig vara oförmögen att hantera. Religiösa föreställningar och frälsningsläror ger däremot ofta nödvändig energi till rörelsen och visioner om en bättre framtid.

Hungersnöd är den vanligaste anledningen till att folk tar till vapen och i *China Readings 1 - Imperial China* skriver C. K. Yang: *We may say that no major politico-religious upheaval in Chinese history was without some form of extensive agricultural crisis as a backdrop* (Vi kan påstå att ingen större politisk-religiös omvälvning i Kinas historia kom till utan någon form av omfattande jordbrukskris i bakgrunden).

Under 1840-talet råder det kris för Kinas jordbrukare...

Hong Xiuquan

Lördagen den 1 januari 1814 föds en hakka-pojke som senare ska bli känd som Hong Xiuquan, i en liten by, Fuyuanhui, i provinsen Guangdong. Senare flyttar familjen till en annan by, Guanlubu, ca 50km norr om storstaden Guangzhou. Hong är familjenamnet och Xiuquan egennamnet, men när han föds får han namnet Renkun. Han får även, som brukligt är på den här tiden, ett så kallat hövlighetsnamn, Huoxiu, som ska börja användas från 20-årsåldern. Namnet Xiuquan kommer han själv att välja när han är 23 år gammal och eftersom det är under det namnet han kommer att bli känd i vida kretsar får han här, för enkelhets skull, heta så även som barn och yngling.

Kinesiska personnamn består av familjenamnet följt av egennamnet. Hong Xiuquans familjenamn är således Hong medan hans egennamn är Xiuquan. I det moderna Kina har kineser vanligen ett och samma namn under hela livet. Men under 1800-talet fick pojkar vanligen ett barnnamn som de skulle bära tills de blev vuxna då de bytte till ett hövlighetsnamn. Detta valdes oftast av föräldrarna men kunde också väljas av en lärare eller av en själv.

Det kunde emellertid bli mer komplicerat. Den utanför Kina kände *Sun Yat-sen* (som i början av 1900-talet ledde kampen mot kejsardömet och blev Kinas förste president) fick som nyfödd egennamnet Wen men hans officiella namn var Deming. Under barndomen användes dock ett annat namn, Dixiang, medan hans hövlighetsnamn var Zaizhi. Han hade dessutom ett litterärt namn, Rixin, som senare ändrades till Yixian. Eftersom tecknen för Yixian på kantonesiska uttalas som *Yat-sen* var det under det namnet han blev känd utomlands, Sun Yat-sen. Men - för att inte göra det för enkelt - i det moderna Kina kallas han vanligen *Sun Zhongshan* efter hans hemby Zhongshan i provinsen Guangdong.

I alla fall, Hong Xiuquan är fjärde barnet och tredje sonen i en familj som lever under enkla förhållanden. Men han

tillhör en släkt som kan spåra sitt ursprung tillbaka till Handynastin (ungefär samtida med romarriket) och i slakten har funnits några ämbetsmän i den kejserliga administrationen. Tack vare denna bakgrund är Hong Xiuquans familj respekterad och hans far är både byledare och ansvarig för klanens ägor i byn.

Familjen Hongs hemtrakter är ett tätt befolkat område med små risfält. De små byarna ligger nära varandra som öar i ett bördigt och välbevattnat landskap. Hakka-familjerna i detta område har bott där sedan början av 1700-talet och betraktas som väl etablerade.

Hong Xiuquans hemby, Guanlubu, har vid den tiden ungefär fyra hundra invånare; flertalet tillhör slakten Hong. Den svenske missionären Theodore Hamberg, som verkar i södra Kina på uppdrag av Baselmisionen i Schweiz från 1847 fram till sin död 1854, beskriver senare Hong Xiuquans bakgrund och hans by, enligt de samtal han haft med Hong Rengan, en av Hong Xiuquans kusiner:

Där finns bara ett halvt dussin hus på framsidan, men bakom dem finns två andra rader med hus med smala gränder som leder till dem och i tredje raden på västra sidan hittar man det oansenliga boningshus som hör till Hongs föräldrar. Före byn, framför husen, ligger en stor damm med gyttjigt vatten dit byns skräp och avfall forslas med regnet och som bildar ett rikt förråd av gödningsvatten trots att lukten är obehaglig för dem som är ovana vid kinesisk jordbrukshushållning. På vänster sida från byn och vid sidan av dammen ligger skolbyggnaden där varje pojke kan studera samma kinesiska klassiker som studeras överallt och av varje student i hela landet, med förhoppningen att slutligen kunna höja sig upp från nuvarande enkla samhällsställning till de högsta ämbetena i imperiet. (Theodore Hamberg: The Visions of Hung-Siutshuen...)